

ділових якостей працівника, оцінювання результатів його роботи, можливість взаємодії з іншими працівниками. Не виключається ситуація, коли переможець конкурсу не буде краще виконувати роботу на певному робочому місці, ніж кандидати, які показали гірші результати. Таким чином, не зовсім коректно обмежувати у такий спосіб право роботодавців у доборі персоналу.

Список літератури: 1. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю / Б. С. Стичинський, І. В. Зуб, В. Г. Ротань. – К.: АСК, 2002. – 1024 с. 2. Процевський О. І. Роль угод у регулюванні праці по КЗПП УРСР / О. І. Процевський // Радянське право. – 1973. – № 5. – С. 73. 3. Бущенко П. А. Испытание при приеме на работу в условиях научно-технической революции / П. А. Бущенко // Проблемы социалистической законности. – Х., 1980. – Вып. 5. – С. 30–37. 4. Яценко Т. П. Випробувальний термін в трудовому договорі (контракт) при прийомі на службу до міліції України / Т. П. Яценко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2005. – № 29. – С. 312–316. 5. Мельничук Н. О. Правове регулювання випробування при прийнятті на роботу за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Н. О. Мельничук. – Х., 2006. – 212 с. 6. Советское трудовое право : учебник / под ред. А. С. Пашкова, О. В. Смирнова. – М.: Юрид. лит., 1988. – 608 с. 7. Прокопенко В. І. Трудове право України : підручник / В. І. Прокопенко– Х.: Консум, 1998. – 480 с. 8. Андрушко А. В. Виникнення трудових правовідносин з державними службовцями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / А. В. Андрушко. – К., 2002. – 195 с. 9. Смирнов В. Н. Конкурс в советском трудовом праве / В. Н. Смирнов. – Л.: Ленингр. гос. ун-т, 1960. – 108 с. 10. Трудовое право : Энциклопедический словарь. – 3-е изд. – М.: Сов. энцикл., 1969. – 592 с. 11. Глозман В. А. Право и проверка деловых качеств работников / В. А. Глозман. – Минск : Минск. гос. ун-т, 1981. – 71 с. 12. Гоц О. В. Правове регулювання виникнення трудових правовідносин з науково-педагогічними працівниками : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / О. В. Гоц. – Х., 2004. – 180 с. 13. Сучасний словник іншомовних слів / Уклад. О. І. Скопненко та Т. В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с. 14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.–Ірпінь : Перун, 2002. – 1440с. 15. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с.

Надійшла до редколегії 24.11.2009

УДК 349.6:347.43

І. В. Кирєєва

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА СТОСОВНО ПРИПИНЕННЯ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ

Статтю присвячено дослідженню питань удосконалення норм земельного законодавства стосовно припинення прав на землю. Зокрема, мова йде про відповідність назв статей Земельного кодексу України, присвячених припиненню відповідних прав, їх фактичному змісту.

Статья посвящена исследованию вопросов уможвершенствования норм земельного законодательства относительно прекращения прав на землю. В частности, речь идет о соответствии названий статей Земельного кодекса Украины, посвященных прекращению соответствующих прав, их фактическому содержанию.

This article is devoted to the research of the problems of improving the norms of land legislation according to cessation the rights for a land. The author stresses on correspondence of the names of articles in Land Code of Ukraine devoted to cessation of these rights to their real contents.

Відповідність назв статей нормативних актів їх фактичному змісту можна розглядати як один із правових засобів попередження виникнення непорозумінь під час застосування правових норм, усунення правових колізій. Особливе значення мають статті, присвячені припиненню прав на землю. Адже ймовірно неточності правового регулювання припинення прав на землю створюють можливість порушення земельних прав і законних інтересів суб'єктів відповідних правовідносин.

Метою статті є виявлення невідповідностей назв статей Земельного кодексу України (далі – ЗК), присвячених правовому регулюванню припинення прав на земельні ділянки, змісту цих статей та окреслення можливих шляхів їх усунення.

Означеній проблемі були присвячені дослідження В. В. Носіка, А. П. Гетьмана, П. Ф. Кулиничка та деяких інших авторів. Однак недостатньо було звернуто увагу на питання значення відповідності назв статей ЗК, присвячених припиненню прав на землю, їх змісту, гарантіям суб'єктів цих прав, а також шляхам подолання цих невідповідностей.

Статтею ЗК, яка за своєю назвою присвячена виключно підставам припинення права власності на землю, є ст. 140 «Підстави припинення права власності на земельну ділянку». Серед таких підстав норма статті передбачає: а) добровільну відмову власника від права на земельну ділянку; б) смерть власника земельної ділянки за відсутності спадкоємця; в) відчуження земельної ділянки за рішенням власника; г) звернення стягнення на земельну ділянку на вимогу кредитора; ґ) відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб; д) конфіскацію за рішенням суду; е) невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених цим Кодексом. Перераховані підстави дають змогу вважати, що названа стаття присвячена виключно приватній власності на земельні ділянки і не надає виключного переліку підстав припинення права комунальної чи державної власності

на земельні ділянки. Тобто назва цієї статті є ширшою за її зміст.

ЗК також містить статтю, де за назвою надається перелік підстав для примусового припинення прав на земельну ділянку. Це – ст. 143 «Підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку». Цікавим є питання щодо співвідношення статей 140 і 143 ЗК України.

В. В. Носік вважає, що суб'єктивне право приватної власності на землю є недоторканим, у зв'язку з чим виникає сумнів щодо конституційності окремих норм ст. 143 ЗК України, в яких передбачається примусове припинення права власності в разі використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, а також неусунення допущених порушень земельного законодавства в терміни, встановлені вказівками спеціально уповноважених органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів [1, с. 440]. А. П. Гетьман, коментуючи ст. 143 ЗК, зауважує, що в ній передбачені підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку, яке здійснюється незалежно від того, перебуває земельна ділянка на праві власності чи на праві користування [2, с. 429]. Аналізуючи співвідношення статей 140 та 143 ЗК, П. Ф. Кулинич зауважує, що зазначені статті співвідносяться між собою як загальна (ст. 143) та спеціальна (ст. 140) і, таким чином, право приватної власності на землю може бути припинене з підстав, передбачених у ст. 140 ЗК [3, с. 88].

Виходячи з аналізу ст. 143 ЗК, різні підстави, одні з яких відповідно до ст. 140 ЗК належать до права власності на землю, інші згідно зі ст. 141 – до права землекористування, об'єднані під загальною назвою «Підстави для примусового припинення прав на земельну ділянку».

Якщо виходити з такого об'єднання підстав припинення прав на землю, то, наприклад, п. «д» ст. 143 ЗК, що передбачає як підставу припинення права на земельну ділянку використання її не за цільовим призначенням, можна застосувати й до відносин права власності на землю в разі, коли землевласники порушують встановлений п. «а» ч. 1 ст. 91 ЗК обов'язок забезпечувати використання земельної ділянки за її цільовим призначенням. Однак це суперечитиме ст. 140 ЗК, якою не передбачається подібна підстава припинення права власності на землю.

Отже, справедливо погодитися з думкою П. Ф. Кулинича і вважати, що ст. 143 ЗК має допоміжний характер, що розкриває специфіку порядку припинення права власності на земельні ділянки та права землекористування. Названа стаття стосовно ст. 140 ЗК «Підстави припинення права власності на

земельну ділянку» і ст. 141 ЗК «Підстави припинення права користування земельною ділянкою» має загальний характер.

У ст. 141 ЗК України подано перелік підстав припинення права землекористування, де зазначено, що підставами припинення права користування земельною ділянкою є:

а) добровільна відмова від права користування земельною ділянкою;

б) вилучення земельної ділянки у випадках, передбачених цим Кодексом;

в) припинення діяльності державних чи комунальних підприємств, установ та організацій;

г) використання земельної ділянки способами, які суперечать екологічним вимогам;

ґ) використання земельної ділянки не за цільовим призначенням;

д) систематична несплата земельного податку або орендної плати.

На відміну від подібних статей інших природоресурсних законів, наприклад, Водного кодексу України, Кодексу України про надра, Лісового кодексу, названа стаття безпосередньо не вказує на те, чи можуть законодавством України бути передбачені інші підстави припинення права користування земельною ділянкою. У зв'язку з цим у літературі висловлюються різні думки з цього приводу.

Так, А. П. Гетьман у коментарі до цієї статті додержується думки, що зазначений у даній статті перелік є вичерпним, тобто інші юридичні факти, які не перераховані у наведеній статті, не можуть розглядатися як підстави припинення права користування земельною ділянкою [3, с. 424]. На думку ж І. І. Каракаша, не має жодного сумніву, що перелік підстав припинення права землекористування, визначений коментованою статтею, не є вичерпним. По-перше, тому що сама коментована стаття не вказує на вичерпність цього переліку, по-друге, тому що земельне законодавство передбачає також інші підстави припинення права землекористування [5, с. 371].

Сама назва цієї статті дозволяє говорити про можливість її застосування не лише до якогось окремого різновиду землекористування.

Землекористування в Україні може здійснюватися на різних правових засадах. Громадяни за чинним ЗК мають можливість користування земельними ділянками на праві оренди земельної ділянки (ст. 93), у тому числі на праві оренди земельні ділянки надаються для здійснення концесійної діяльності (ст. 94).

Відповідно до п. 7 Перехідних положень ЗК, громадяни та юридичні особи, що одержали у власність, у тимчасове

користування, в тому числі на умовах оренди, земельні ділянки у розмірах, що були передбачені раніше діючим законодавством, зберігають права на ці ділянки. Стаття 7 ЗК УССР від 18 грудня 1990 р. [6], що вже втратив чинність, передбачала можливість здійснення тимчасового користування землею: короткострокове – до трьох років і довгострокове – від трьох до двадцяти п'яти років. З урахуванням названої норми Перехідних положень ЗК на сьогодні ще залишається чинним здійснення права довгострокового (до 25 років) тимчасового користування землею, яке було набуто до набуття чинності ЗК від 25 жовтня 2001 р. Виходячи з того, що договори на тимчасове користування уклалися відповідно до норм ЗК УССР від 18 грудня 1990 р., припинення довгострокового (до 25 років) тимчасового користування землею може відбуватися в тому числі й на підставах, передбачених ст. 27 згаданого ЗК. Однак таке може розглядатися лише як виняток.

Закон України «Про оренду землі» [7] у ст. 31 містить такі підстави припинення договору оренди:

- закінчення строку, на який його було укладено;
- викуп земельної ділянки для суспільних потреб та примусове відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності в порядку, встановленому законом;
- поєднання в одній особі власника земельної ділянки та орендаря;
- смерть фізичної особи-орендаря, засудження його до позбавлення волі та відмова осіб, зазначених у ст. 7 цього Закону, від виконання укладеного договору оренди земельної ділянки;
- ліквідація юридичної особи-орендаря.

Договір оренди землі припиняється також в інших випадках, передбачених законом. Його може бути розірвано за згодою сторін.

Також згідно зі ст. 32 згаданого Закону [7], на вимогу однієї із сторін договір оренди землі може бути достроково розірваний за рішенням суду в разі невиконання сторонами обов'язків, передбачених ст. 24 і 25 цього Закону та умовами договору, в разі випадкового знищення чи пошкодження об'єкта оренди, яке істотно перешкоджає передбаченому договором використанню земельної ділянки, а також на підставах, визначених ЗК та іншими законами України.

Отже, законодавчо визначені підстави припинення права оренди земельної ділянки, заснованого на відповідному договорі, не охоплюються межами ст. 141 ЗК [1]. Правове регулювання права постійного користування земельною ділянкою здійснюється в основному нормами ЗК. Окремих нормативно-

правових актів, які б подібно до Закону «Про оренду землі» встановлювали підстави припинення згаданого права, не існує.

Аналіз передбачених ст. 141 ЗК підстав припинення права користування земельною ділянкою дозволяє дійти висновку, що вони адресовані насамперед праву постійного землекористування. Про це свідчить відсутність у зазначеній статті підстави припинення права землекористування, яка б свідчила про закінчення строку землекористування; а підстава, яка відображає припинення існування суб'єкта, говорить лише про припинення діяльності державних чи комунальних підприємств, установ та організацій. Зазначені особи не вичерпують коло всіх суб'єктів, які відповідно до закону можуть бути суб'єктами права землекористування, у тому числі й на умовах договору оренди землі.

Пунктом «д» ст. 141 ЗК передбачено припинення права користування земельними ділянками у випадку систематичної несплати земельного податку або орендної плати. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про плату за землю» [8] власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі, крім орендарів та інвесторів (учасників угоди про розподіл продукції), сплачують земельний податок. Стаття 21 Закону України «Про оренду землі» визначає, що орендна плата за землю – це платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою. Таким чином, згадане положення є прямою вказівкою на те, що наведені у ст. 141 ЗК підстави припинення права землекористування орієнтовані на їх застосування не лише до права постійного землекористування.

Отже, складається така ситуація, при якій зміст статті, яка за своєю назвою має охоплювати якомога більш широке коло підстав припинення права землекористування, фактично не відповідає своїй назві.

На основі викладеного можна зробити певні висновки. Назви окремих статей, що регулюють припинення прав на землю, є більш широкими, ніж їх зміст. Як засоби подолання такої невідповідності можливе внесення змін до назв таких статей. Наприклад, більш відповідала б змісту ст. 141 ЗК України така її назва: «Припинення права постійного землекористування». У зв'язку з чим потрібно було б виключити з п. «д» цієї статті згадування орендної плати. Статтю 140 ЗК доцільно викласти як «Підстави припинення права приватної власності на земельну ділянку».

Відповідність назв статей основних природоресурсних законів України їх змісту може стати предметом багатьох подальших досліджень, що сприятиме усуненню правових колізій.

Список літератури: 1. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3. – Ст. 27. 2. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу : монографія / В. В. Носік. – К., 2006. – 544 с. 3. Земельний кодекс України : науково-практичний коментар / [за ред. В. І. Семчика]. – К., 2003. – 676 с. 4. Земельне право України : підручник / М. В. Шульга (кер. авт. кол.), Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін. ; за ред. М. В. Шульги. – К., 2004. – 368 с. 5. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / Л. О. Бондар, А. П. Гетьман, В. Г. Гончаренко та ін. ; за заг. ред. В. В. Медведчука. – К., 2004. – 656 с. 6. Земельний кодекс УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 10. – Ст. 98. 7. Про оренду землі : закон України від 6 жовт. 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №№ 46–47. – Ст. 280. 8. Про плату за землю : Закон України від 3 лип. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 38. – Ст. 560.

Надійшла до редколегії 25.02.10

349.6(477):[627+628]

Н. В. Локтева-Маклашова

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ДНІПРОВСЬКОГО БАСЕЙНУ УКРАЇНИ

Обґрунтовано доцільність впровадження басейнового принципу управління в галузі використання і охорони вод і відтворення водних ресурсів як гарантії комплексного та перспективного водокористування. Запропоновано шляхи щодо втілення його основних засад на практиці. Доведено наявність необхідних підстав розглядати раціональне використання водних ресурсів як засіб їх ефективного охорони. Детально розглянуто ці підстави. Ефективне використання водних ресурсів Дніпровського басейну розглянуто як якісне, безпечне, раціональне, науково обґрунтоване використання водних ресурсів із нормативно визначеним порядком їх експлуатації для багатопільового призначення.

Обоснована целесообразность внедрения бассейнового принципа управления в сфере использования и охраны вод и восстановления водных ресурсов. Предложены пути по воплощению его основных принципов на практике, в частности, путем создания согласованно действующей системы управления водными ресурсами и обеспечения условий для перехода к экономически сбалансированному развитию водохозяйственных комплексов бассейнов рек на базе Бассейнового водохозяйственного объединения.

The appropriateness of implementing the basin principle management in the field of usage and protection of water and recreation of water resources is grounded. The ways of practical application of the major fundamentals of this principle, namely by the way of creation the system of management of water resources and guaranteeing the conditions for economically balanced development of water complexes of river basins on the base of Basin water association are offered.